

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟ

M. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

(Συνέχεια απ' τὸ προηγούμενο)

Πῶς ετοιμάζουμε ἕνα λόγο.

«Θὰ ἐπιθυμοῦσα, λέγω στὸν καθηγητὴ πού τὸ μάθημά του πρωτάκουσα στὸ Διδασκαλεῖο, νὰ ἤρχομαι πάλι μαζί σας. Τί ἔχετε τώρα - ; » « Ἐχω γερμανικὰ στὴν Γη τοῦ Διδασκαλείου. Θὰ τίς ὀδηγήσω πῶς κάνουμε ἕνα λόγο » — « Ἐρχομαι μαζί σας ! »

Στὴν ἀρχὴ ἦταν νὰ τραγουδήσουν ἕνα δημοτικὸ τραγούδι. Μὰ δὲν πρόφτασαν νὰ παρασκευαστοῦν ὅλες οἱ μαθήτριες, κι ἔτσι ἔμεινε γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐρχόμενα μαθήματα.

— « Ποιὰ ξέρει νὰ μοῦ πῆ, ἀρχίζει τώρα ὁ καθηγητής, τί εἶναι ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει μιὰ ρητορική παράσταση, ἕνα λόγο ; »

— « Λόγος, λέγει μία, εἶναι ὁμιλία μπρὸς σ' ἕνα κοινό ». « Εἶναι, πετιέται μιὰ ἄλλη, ἡ ἀνάπτυξη ἑνὸς θέματος σὲ μιὰ συνάθροιση ».

— « Καλὰ, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσωμε, νὰ βγάλωμε λόγο, καὶ μέσα σὲ μιὰ κουβέντα, μιὰ συνομιλία ; »

— « Ὁχι ».

— « Καὶ γιὰ ποιὰ ἀντικείμενα βγάζει κανεὶς λόγο ; .. Πότε θὰ μιλήσωμε ; »

— « Γιὰ νὰ διαφωτίσωμε ἕνα ζήτημα... » « Γιὰ νὰ πείσωμε ἢ νὰ μεταπείσωμε τὸ κοινό. » « Γιὰ νὰ ὑπερασπίσωμε κάτι... μιὰ ἰδέα ».

— « Καλὰ σκοπὸς μας εἶναι λοιπόν... Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσωμε καὶ γιὰ νὰ παρακινήσωμε τοὺς ἄλλους σὲ κάτι, γιὰ νὰ τοὺς σπρώξωμε σὲ μιὰ πράξη ;... Ἦ ὀχι ;... Κι ἔπειτα, τί ἄλλους λόγους ἔχομε ; »

— « Ἐχομε λόγους γιὰ διάφορα περιστατικά. Βαφτίσια, γάμους, γιορτές ».

— « Ἄ, αὐτοὶ λοιπόν σκοπεύουν τί ;... νὰ προκαλέσουν, ἢ καλύτερα νὰ φανερώσουν μιὰ ψυχικὴ κατάσταση πού ὑπάρχει κιόλας... Καὶ τώρα, ποιὸ εἶδος λόγου εἶναι λιγώτερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους ; »

— « Ἡ διάλεξη... Δὲ στρέφεται κανεὶς καὶ τόσο πολὺ στὸ ἀκροατήριον ».

— « Σωστά. Ἐχει πολὺ λίγο προσωπικὸ χαρακτήρα. Καὶ τὸ προσωπικὸ εἶναι ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὸν λόγο. Τὴν κύρια θέση παίρνει στὴ διάλεξη τὸ ἀντικείμενο, τὸ θέμα τῆς ; μποροῦμε καὶ νὰ τὴ γράφωμε. Ἐχομε τότε μιὰ ἐκθεση, μιὰ μελέτη. Κι ὅτι βρισκεται γραμμένον ἔχει διαφορετικὴ σχέση μὲ τὸ κοινό, τὸν ἀναγνώστη. Ὁ λόγος δὲν εἶναι ἐκθεση. Τὸ γραμμένον διαλέγει τὸ κοινό του, μόνο ὅσοι τοῦ ἀρέσει τὸ δια-

βίζουν, ἐνῶ τὴν διάλεξη τὴν ἀκοῦν ὑποχρεωτικὰ ὅσοι βρισκονται ἐκεῖ... Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὁμιλία μας ζωντανή... προσαρμοσμένη στὸ ἀκροατήριον... νὰ μποροῦμε στὴ στιγμή νὰ τὴν ἀλλάξωμε... Πρέπει νὰ εἶναι κι ὅσο γίνεται εὐκολονόητη, ἀφοῦ ὅποιος δὲν κατάλαβε καλὰ δὲν μπορεῖ νὰ γυρίσῃ πίσω τὸ φύλλον καὶ νὰ ξαναδιαβάσῃ... Πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὴ διαίρεσίν τῆς καὶ τὴν κατάταξη καθαρὰς, ὥστε νὰ μπαίνωμε εὐκολὰ στὸ νόημα... Πῶς γίνεται αὐτό ; »

— « Προλέγει ἐκεῖνος πού μιλεῖ κάθε φορὰ γιὰ τὴ θὰ μιλήσῃ... » « Μερικοὶ δίνουν κάθε τόσο καὶ ἀπὸ μιὰ ἐπικεφαλίδα, ὥστε νὰ δώσουν μιὰ γενικὴ ἰδέα τὴ θὰ πούν ».

— « Πού τὸ ἀκούσατε αὐτό ; »

— « Στὶς ὁμιλίαις τοῦ Συλλόγου... » « Ἄλλοτε πάλι ἐκεῖνος πού μιλεῖ δίνει μιὰ τυπωμένη ἐπισκόπηση τῆς διαλέξεώς του. Τὸ εἶδα στὶς ὁμιλίαις τοῦ Δημοσίου, πέρσι... μολονότι τὸ ἀκροατήριον ἦταν πολὺ μορφωμένο ».

— « Ποιὰ ἀκόμη ξέρει νὰ πῆ τίποτε σχετικὸ πού νὰ εἶδε ; ».

— « Ἐγώ. Ἄκουσα συχνὰ ἱεροκήρυκες κι ἀρχίζαν τὸ κήρυγμά τους μὲ μιὰ μικρὴ περίληψη ἐκείνου πού θὰ ἔλεγαν ».

— « Πολὺ σωστά. Προπάντων στὰ χωριά γίνεται αὐτό. Ὁ ἐργάτης κι ὁ χωρικός πού τὴν καθημερινὴ εἶναι βουτηγμένοι στὴν δουλειά, μὲ δυσκολία θὰ συγκεντρωθοῦν τὴν Κυριακὴ, καὶ θ' ἀντιψωθοῦν σὲ ἀφηρημένα νοήματα... Καθὼς λοιπόν βλέπομε ὁ ὁμιλητής πάντοτε ἔχει νὰ πρᾶξῃ νὰ κατατάξῃ καὶ συναρμολογήσῃ καθαρὰ τὸ ὕλικόν του. Θὰ τὸ κάμῃ ὁμοῦς πάντοτε μὲ κάποια τέχνη. Πρέπει νὰ φαίνεται ἀπὸ κάτω ὁ σκελετός... »

— « Καὶ μερικοὶ τὸ πετυχαίνουν πολὺ ὁμορφα. Μὲ ὅλες τίς παρεκβάσεις τους καὶ τὰ καθέκαστα πού μνημονεύουν, σὰν ἕνα κόκκινο νῆμα νὰ ἐνώνει τῆς ὁμιλίας τους τὰ κύρια σημεῖα κι ἀπλώνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ! »

— « Βέβαια, μπορεῖ νὰ τὸ πετύχῃ ὁ ρήτορας περισσότερο ἢ λιγώτερο καλὰ... Μὰ ὅπως κι ἂν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔχη ὁ ἴδιος καθαρὰ καὶ ἑξάστερα μπρὸς τοῦ ἐκείνου πού θέλει νὰ μεταδώσῃ στοὺς ἄλλους. Ἐχει ὑποχρέωση σ' ἐκείνους πού τὸν ἀκοῦν νὰ τὸ κάμῃ κι αὐτοὶ τὸ αἰσθάνονται ».

Καὶ τώρα μὲ τί τρόπο θὰ δώσῃ στὸν λόγο τοῦ ζωῆ ; .. Πρὶν ἀπ' ὅλα βέβαια, παρασταίνοντας συγκεκριμένα τ' ἀφηρημένα... Μὰ αὐτὸ τὸ ἔχει κι ἡ γραμμένη ὁμιλία... Τί ἄλλο ; »

— « Μὲ τὴ ζωὴ πού ἔχει καὶ δείχνει ὁ ἴδιος ! »

— « Ναί. Πρῶτα χρειάζεται φωνή. Ἐχει πολὺ νὰ κάμῃ μιὰ φωνὴ ἡχηρὴ καὶ εὐχάριστη... Μὰ αὐτὸ εἶναι χροῖσμα φυσικόν ἢ ἔχει κανεὶς φωνὴ ἢ δὲν ἔχει... Ἐπειτα ἡ προφορὰ. Νὰ μὴν καταπίνῃ ὀλόκληρες συλλαβές. Καὶ οἱ μπροστινοὶ ν' ἀκοῦν χωρὶς προσπάθεια, μὰ κι οἱ πίσω ἐπίσης καλὰ... Πρέπει νὰ μιλή καθαρὰ, καὶ μὲ σαφήνεια... Εἰδημὴ νὰ σὼπῃ... Καὶ φωνὴ ὀξεῖα περιττὸ νὰ εἶναι δυνατὴ ».

— « Τί ἄλλο πρέπει νὰ ἔχη ἕνας καλὸς λόγος ; »

— « Ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἐκεῖνον πού μιλεῖ... » « Πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ νὰ παίρνῃ φωτιά ».

— « Ναί. Νὰ μὴ διαβάξῃ βαρειά, μὲ τὸ νοῦ του ἄλλο... Τί ἄλλο ; »

«Χειρονομίες...» «'Εγὼ δὲν τὸ βρίσκω καθόλου ἀναγκαῖο.»

«Νομίζετε καλύτερο νὰ μιλή ἕνας ἥσυχα, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες.»

— «Προτιμῶ ἕναν ποὺ μιλεῖ ἥσυχος, χωρὶς πολλές χειρονομίες καὶ κουνήματα.»

— Δὲν ἔχετε ὅλως διόλου ἄδικο, μὰ ἔχει πολὺ νὰ κἀνῃ κι ἡ προσωπικότητα ἐκείνου ποὺ μιλεῖ, ὁ ἄνθρωπος, τὸ σύνολό του, τὰ κουνήματα... Μὰ καὶ πῶς ἄλλιῶς θὰ δώσῃ κινεῖς στὸ λόγο του; «... Μὲ ρωτήματα... Ποῦ καὶ ποῦ στρέφεται μόνος του στὸ κοινὸ γιὰ νὰ δέσῃ μαζί του μιὰ προσωπικὴ σχέση... Πῶς τὶς λέγομε αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις;»

— «...»

— «Ναί, καὶ μὲ τὴν ἐλληνικὴ λέξη;»

— «Ρητορικὲς ἐρωτήσεις.»

— «Ἦ, μπορεῖ ἄξαφνα νὰ πῆ ὁ ὁμιλητὴς ἕνα: Καλά, μὰ τί θὰ λέγατε, ἄν..., καὶ κἀνεῖ μιὰ μικρὴ διακοπὴ, γιὰ νὰ δώσῃ στὸν καθένα λίγο καιρὸ νὰ συλλογιστῆ κι ἔπειτα ἀπαντᾷ στ' ὄνομα τῶν ἀκροατῶν του... Ὑπάρχουν ὁμοῦς κι ἄλλοι τρόποι ποὺ ρωτοῦν. Ἀ. γ. μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ:; Ναί, ἀκούω κάποιον νὰ λέγῃ... Ἦ, Διαβάζω στὰ μάτια σας, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀραδιάζει τὶς ἐνδεχόμενες ἀντιρρήσεις... Ἐπειτα ἕνα μέσο ἀκόμη εἶναι καὶ οἱ συχνὲς ἀποστροφές. . Μὰ ὅλα αὐτὰ μπορούμε νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε γράφοντας, κι ἔχουμε τότε τὸν περὶ ρητορικὸ λόγο.»

Ἔνα ἄλλο ζήτημα τώρα. Πότε μπορεῖ ἡ πρέπει νὰ διαβάξῃ κανεὶς τὸ λόγο του; . ἢ πρέπει πάντα νὰ μιλοῦμε ἀπέξω;»

— «'Εγὼ, ὅταν βλέπω ἕναν νὰ διαβάξῃ, βρίσκομαι σὲ ἀδιάκοπη ἀγωνία μήπως τὰ χάσῃ καὶ σταματήσῃ...»

— «Ἄ, ὄχι, ὄχι» ἀωνάζουν μερικὲς ἄλλες.

— Θὰ φοβᾶσαι βέβαια μήπως κανένα φύλλο ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τοῦ παράσῃς, ἢ τὸ ξέχασε σπῆτι κι ἄξαφνα δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ... Δὲν συμφωνῶ... Τί λέτε καὶ σεῖς;... Ἰσα ἴσα, ἐγὼ στενοχωριέμαι ὅταν ἀκούω μιὰ πρόχειρη ὁμιλία ἀπέξω, μὲ σκουντουφλήματα καὶ μπερδέματα· κάθε ποὺ σταματᾷ ὁ ὁμιλητὴς συλλογίζομαι μήπως δὲ θὰ ξέρῃ τί νὰ πῆ παρακάτω. Ἐμένα τὸ χειρόγραφο μὲ καθησυχάζει. Πρέπει φυσικὰ νὰ εἶναι καὶ τὰ φύλλα του μετρημένα, ἀριθμημένα, κι ἐπιθεωρημένα.

— «Ναί, μὰ ἕνας ποὺ διαβάξῃ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ τόση πειστικότητα!.. «Αἰσθάνεται τὸ κοινὸ, πὼς ἐκεῖνα ποὺ λέγει τὰ ἔχει μαγειρεμένα.»

— «Ἐδῶ εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἰέχνη. Μὰ πρῶτα πρέπει νὰ βάλωμε χωριστὰ τὶς ὁμιλίες μὲ καθαρὸ ἐπιστημονικὸ χαρακτήρα· ἐδῶ εἶναι τὸ διάβασμα περισσότερο ἀπὸ παντοῦ ἄλλοῦ στὴ θέσῃ του.»

Μὰ ἐδῶ χτύπησε τὸ κουδούνι, καὶ τὸ μάθημα σταμάτησε.